

Politika sama osebe nesiahá po etike a úloha politológie by mala spočívať v integrácii sociálnej etiky ako "metakritického prehodnotenia akýchkoľvek politických princípov a návykov" (s.162).

Zaujímavé sú aj komentáre k Šimečkovej koncepcii tzv. veľkých a malých dejín (s.176), kritika Kusého state *Slovenský fenomén* (s.170), rozbor fašizmu ako nebezpečnej odrody sociálnej deviácie (s.175), problém slobody (s.168), interpretácie a explanácie xenofóbie s dôrazom na jej komunistické modalities, ktoré zoči-voči dnešným politickým realitám nadobúdajú novú apelatívnu silu. Analyzujúc súvislosti a rozdiely medzi xenofóbiou a rasizmom Városov píše: "...za najnovšiu vrstvu možno pokladať xenofóbie, ktoré vyrástli na moderných politických systémoch chlíbiastického charakteru" (s.188). A ďalej bez spomienkového optimizmu dodáva: "Komunizmus vďaka totalitno-diktátorskej podstate svojej ideológie rozohráva xenofóbiu v prv nepoznanej šírke a mnohosti nuansí" (s.189).

Záverčnú časť knihy tvoria výsostne osobnostné a osobné spomienky, črty a poznámky. To, čo autora trápilo, znepokojovalo a iritovalo, však vďaka analytickému pohľadu a vecnému štýlu nadobudlo nadindividuálnu platnosť výpovede. Za všetky texty hodno spomenúť aspoň reflexie o ontotvornosti lásky (s.199), o sebecktve (s.195), o exulantstve, pamäti a i. Sú to úvahy často skeptické a trpké, ale nikdy nie zatrpknuté či nebudaj bolesťinske.

Pri uvažovaní nad textami M. Városov prichodí len ľutovať, že autor fakticky nikdy nemal možnosť pôsobiť ako profesionálny pracovník v oblasti filozofie, hoci k tomu inklinoval celým svojim intelektuálnym ustrojením a erudíciou. Ostáva len dúfať, že bohatá pozostalosť, napr. rozsiahla práca o fanatizme, čoskoro nájde vydavateľa. Výber z myšlienkového odkazu M. Városov je provokujúci a inšpiratívny silou a hĺbkou myslenia, ale natrvalo ostáva aj pripomenutím, že intelektuál má za každých okolností povinnosť aj voči sebe samému.

Tatiana Sedová

O VZŤAHU ŽIDOVSTVA A KREŠŤANSTVA

V. SOLOVIOV: Židovstvo a kresťanská otázka. Bratislava, Sergej Chelemendik press 1991, 38 s.

Soloviova práca *Jevrejstvo i christianskij vopros* najskôr vychádzala časopisecky (*Pravoslavnoje obozrenije* 1884, č. 8-9), ale už v tom istom roku vyšla aj knižne. Chronologicky i tematicky ju môžeme zaradiť do druhého obdobia Soloviovej tvorby (1881-1889), keď sa do popredia autorovho záujmu dostali najmä cirkevno-politické idey a hľadania, pre ktoré bol charakteristický svojrázny romanticko-naturalistický utopizmus, evokovaný vierou v konečné víťazstvo kresťanskej myšlienky v budúcnosti v jedinej a zjednotenej svetovej cirkvi. V pozadí týchto ekumenických túžob a úsilí bol ústredný a zjednocujúci prvok Soloviovej filozofie, a to nábožensko-antropologický problém dokonalého "bohočlovečenstva" ako osobnej i spoločenskej spásy človeka v súčinnosti s Bohom.

V súvislosti so vznikom *Židovstva a kresťanskej otázky* je rozhodne nemenej dôležité upozorniť aj na relevantnú mimofilozofickú okolnosť, ktorou bolo podľa slov Nikolaja Berďajeva rozšírenie "epidémie zoológického nacionalizmu" v osemdesiatych rokoch v Rusku. Vladimír Soloviov, ktorého filozofia bola vždy až bytostne spätá so životom, s páľčivými problémami tej doby, ani v tomto prípade nemohol ostať nestranným pozorovateľom. Na zúrivy nacionalizmus reagoval celou sériou zanietých článkov, ktoré v roku 1884 vyšli aj knižne pod spoločným názvom *Národnostná otázka v Rusku*. Uvedené skutočnosti iste pomôžu dnešnému čitateľovi lepšie vnímať a reflektovať kľúčové myšlienky recenzovanej práce.

V úvodnej časti Soloviov dôrazne upozorňuje čitateľa na to, že "ignorovať židovstvo je nezmyselné, hádať sa so Židmi je neúčelné; lepšie je židovstvo pochopiť, hoci je to ťažšie" (s.7). Autor formuluje tri základné otázky ako námety (či priam úlohy) na riešenie; odpoveď na ne dáva v jednotlivých kapitolách svojej knihy. Tieto otázky sa podľa Soloviova viažu predovšetkým na tri neodškriepiteľné fakty z dejín židovského národa. Prvá otázka (súčasne je to aj prvý fakt) znie: "Prečo bolo židovstvo predurčené, aby sa z neho zrodil Bohočlovek, Mesiáš čiže Kristus?" Soloviov poukazuje na tri hlavné vlastnosti v národnej povahe Židov: hlbokú a silnú religiozitu, "oddanosť svojmu Bohu až do úplnej sebažertvy" (s.8), neobyčajne vyvinutý cit spolupatričnosti, vedomie svojho národného, rodinného i osobného Ja a zvrchovaný materializmus v širokom zmysle tohto slova. Soloviov je jednoznačne presvedčený o tom, že ak chceme nájsť odpoveď na prvú otázku, musíme pozornejšie nazrieť do vlastností židovského náboženstva, židovského humanizmu a osobitného židovského materializmu. V judaizme odhaľuje očividné spojenie najhlbšej viery v Boha s najväčším vypätím ľudskej energie, činorodej aktivity, iniciatívneho konania a slobody ľudského ducha. Židovský materializmus na rozdiel od praktického a vedecko-filozofického materializmu Soloviov označuje za náboženský materializmus, ktorý nepramení "z neviery, lež z nadbytku viery, túžiacej po svojom uplatnení, nie zo slabosti ľudského ducha, lež z jeho sily a energie, ktorá sa nebojí poškvrniť hmotou, lež ktorá ju očisťuje a používa pre svoje ciele (s. 13), usiluje sa až do krajnosti realizovať a materializovať svoju vieru a svoje cítenie, dať im čím skôr telo a krv. Práve tieto tri hlavné vlastnosti židovského národa - vzaté vo svojom celku a pri náležitej závislosti posledných dvoch od prvej - prispeli podľa autora k tomu, že "Izrael v svojom prostredí pripravil čistý a svätý prýbytok pre vtelenie Boha-Slova" (s.14).

Druhú otázku Soloviov formuluje takto: "Prečo veľká časť Izraela neuznala svojho Mesiáša, prečo sa starozákonná cirkev nerozplynula v cirkvi novozákonnej, prečo väčšina Židov je radšej celkom bez chrámu, ako by mala vojsť do chrámu kresťanského?" Teda stručne povedané: "Prečo židovský národ zavrhol Krista a stráni sa kresťanstva?" Odpoveď na túto kardinálnu otázku Soloviov vidí predovšetkým v odlišnom *postoji* kresťanstva a židovstva k ich spoločnému cieľu, ktorým je univerzálna teokracia, "uskutočnenie božského zákona vo svete ľudí, vtelenie nebeského v pozemskom" (s.18). Vyčíta judaizmu nepochopenie a nepriatie Kristovho *kríža* ako jedinej *cesty* k dosiahnutiu tohto konečného cieľa, zotrvávanie Židov na pozícii svojho osobného a nacionálneho egoizmu a svetského praktikizmu, nepochopenie nevyhnutnosti *individuálneho* prvopočiatku (bohochlovečenstva, t.j. spojenia Božstva s ľudskou podstatou a prirodzenosťou v jednej individuálnej osobe) a prostredníctva pre dosiahnutie tohto veľkého cieľa. Proti judaizmu stavia kresťanský univerzalizmus, hlásanie všeludského bratstva, kresťanskú ideu duchovnej a univerzálnej teokracie. Soloviov sa však realisticky domnieva, že dokázať Židom, že sa mylija, možno len fakticky, a to presadzovaním kresťanskej idey v praxi, jej dôsledným uplatňovaním v každodennom živote - v súkromnom i spoločenskom, ako aj mocnejším pôsobením kresťanských princípov na politické pomery v kresťanskom ľudstve. Židovská otázka je teda podľa Soloviovoho názoru otázkou kresťanskou.

V tretej časti svojej knihy Soloviov sleduje osudy židovskej a kresťanskej teokracie a snaží sa odpovedať na otázku, ktorú naliehavo nastoľovali viacerí myslitelia: "Prečo a kvôli čomu najsilnejšie (v náboženskom ohľade) časti židovstva sú presadené do Ruska a Poľska, postavených na rozmedzí grécko-slovanského a latinsko-slovanského sveta?" Soloviov vymedzuje v prvom rade samotný obsah teokracie, ktorá sa podľa jeho názoru nevzťahuje len na vlastnú náboženskú oblasť, ale aj na politickú a spoločenskú sféru, a má aj svoje teokratické orgány v osobe kňaza, kráľa a proroka. Zdôrazňuje, že teokratický ideál vyžaduje rovnomerné a harmonické rozvinutie všetkých troch nástrojov teokracie. V tejto súvislosti sa domnieva, že kým románske krajiny sa podľa vzoru germánskych zriekli teokratickej idey, Rusko a Poľsko, predstavujúce v slovanstve dva protikladné póly - pravoslávie a katolicizmus, zotrvávali na princípoch kresťanskej teokracie. A práve do prostredia týchto dvoch veriacich

národov, z ktorých každý má svoju osobitnú teokratickú ideu, "dejiny vsadili" (!) tretí veriaci národ, a to izraelský, s vlastnou, svojráznou teokratickou predstavou.

Soloviov podrobnejšie analyzuje vtedajšie usporiadanie života v Rusku a Poľsku v cirkevnej, politickej a sociálnej oblasti. Práve tu najväčšmi uplatňuje svojho kritického ducha a implicitne formuluje svoju zjavne utopickú predstavu o najdôležitejšom základe novej kresťanskej teokracie, ktorým má byť zjednotenie, splnutie západného katolicizmu s východným pravoslávím v rámci cirkevno-monarchistickej štátnosti ako jednoty duchovnej a svetskej moci pápeža a cára. V intenciách slavianofilstva pripisuje osobitnú úlohu ruskému štátu. Ďalej verí, že "mocný cár podá pomocnú ruku prenasledovanému veľkňazovi" (s.36). Aj preto dôrazne apeluje na kresťanov: "Zjednoťte cirkev, spojte ju so štátom v spravodlivom zväzku, vytvorte kresťanský štát a kresťanskú spoločnosť" (s.37). Domnieva sa totiž, že len takto bude môcť výkvet židovstva vstúpiť do kresťanskej teokracie a priniesť jej to, v čom je sila židovstva: byť aktívnym prostredníkom pri poľudštení materiálneho života a prírody, pri vytváraní "novej zeme, kde pravda prebýva" (s.38).

Táto rozsahom nevelká Soloviova práca vystihuje v skratke základné myšlienky jeho utopického projektu, predchnutého optimistickou vierou v ľudský a všefudský ideál, v konečné víťazstvo dobra, pravdy a krásy. Lenže, ako je známe, toto "svetlé" obdobie v jeho tvorbe vystriedali tragickejšie tóny, mystické a eschatologické proroctvá veštiace budúcu katastrofu ľudstva a zánik celej civilizácie. Pre dnešného čitateľa, neraz klesajúceho na duchu pod ťarchou ustavične vznikajúcich osudových problémov, je však táto Soloviova štúdia pozoruhodná dozaista aj tým, že nám predstavuje tohto výnimočného mysliteľa ako osobnosť neúnavne hľadajúcu, vo všetkých ohľadoch nepredpojatú a nesmierne ľudsky tolerantnú.

Treba preto rozhodne privítať iniciatívu a dobré predsavzatie vydavateľstva Sergej Chelemendik press pripraviť edíciu *Ruské vrchoľy*, ktorá by sprítomnila svetoznáme diela významných ruských filozofov 19. a 20. storočia – V. Soloviova, N. Berďajeva, V. Rozanova, P. Florenského a ďalších, teda mysliteľov donedávna nežiadúcich až prohibičných v socialistickej edičnej politike a praxi. Žiaľ, prvý titul, ktorým sa toto vydavateľstvo prezentovalo, má aj isté nedostatky, a to tak technického, ako aj obsahového charakteru (absencia aspoň najzákladnejších údajov o autorovi a jeho diele). Ani prekladateľovi, ktorý ostal pre čitateľov inkognito, sa v tomto mimoriadne náročnom texte nepodarilo podľa nášho názoru všetko adekvátne pretlmočiť. Osobne cítim, že v preklade nemala byť "vesmírna cirkev", ale svetová či všesvetová (v ruštine "vselenskaja cerkov"), nie "nový testament Ježiša Krista", ale "nový zákon Ježiša Krista", nie "listina apoštola Pavla k Rimanom", ale "list...Rimanom", nie "niekdajšia trieda štátnych slúžiacich", ale "...trieda štátnych zamestnancov", nie "spoločenské živly" v pejoratívnom zmysle (naopak, autor má na mysli aktívnu časť spoločnosti) a i. No aj napriek uvedeným dobre mieneným pripomienkam patrí prekladateľovi a editorovi právom uznanie za nevšedný počin.

Raisa Kopsová

ARCHÍV MILANA ŠIMEČKU

Pod týmto symbolickým názvom pripravil Filozofický ústav SAV grantový projekt, ktorý si kladie za cieľ zhromaždiť, dokumentaristicky spracovať a analyzovať sociálnofilozofické myslenie v dielach nezávislých slovenských filozofov, spisovateľov, publicistov. Základná